

ЕКОНОМІКА

УДК 316.42:35

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.08>

Дяченко Олексій Петрович,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеського державного аграрного університету
ORCID 0000-0001-9670-2266
oleksa1983.03@gmail.com

Казарян Генрих Генрихович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти
ДНЗ «Інститут менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
ORCID 0000-0001-9752-3158
kazarian1978@ukr.net

Diachenko Oleksii P.,
Ph. D. in Economics, Associate professor
Associate professor Department of Accounting and Taxes,
Odessa State Agrarian University
ORCID 0000-0001-9670-2266
oleksa1983.03@gmail.com

Kazarian Genrykh G.,
Ph. D. in Economics
Associate Professor of the Department of Education Management
DNZ «Institute of Management of Education»,
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0001-9752-3158
kazarian1978@ukr.net

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ**

Анотація

Статтю присвячено дослідженню питань формування та реалізації моделі державно-приватного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю та розглянуто її інструменти.

***Метою статті** є дослідження процесів формування та реалізації моделі державно-приватного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, їх оцінка та надання пропозицій щодо їх удосконалення.*

***Наукова новизна.** Запропоновано концептуальну модель державно-приватного партнерства щодо удосконалення системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Визначено фактори регулювання якості послуг у системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, а також роль державно-громадського співробітництва та участь громадських організацій у формуванні й розвитку вітчизняного ринку послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.*

***Висновки.** Визначаючи основні підходи до реформування системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, акцентуємо увагу на необхідності запровадження*

державно-приватного партнерства, що забезпечить надання якісних соціальних послуг особам з інвалідністю та дасть можливість отримувати, за бажанням, відповідну допомогу як у державних закладах, так і в приватних.

В умовах неспроможності державних, комунальних соціальних закладів виконувати належним чином покладені на них обов'язки – надавати послуги щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в достатніх обсягах і відповідної якості, постає питання залучення до цього процесу приватних суб'єктів, які надають такі послуги, зокрема громадських, благодійних, релігійних організацій. Нестача бюджетних коштів, інших ресурсів через часті фінансово-економічні кризи, політичну нестабільність ще більше спонукають державу до партнерства та співробітництва між суспільними секторами, зокрема державним (центральні, місцеві органи влади), неурядовим (громадським сектором) та приватним (бізнесом), тобто розвитку моделі державно-приватного партнерства у досліджуваній сфері.

Упродовж останніх років, а особливо в реаліях сьогодення, громадські організації в Україні помітно активізували свою участь у формуванні та розвитку вітчизняного ринку послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, переконливо демонструючи високу спроможність надавати такі послуги якісно, ефективно та результативно. Громадські організації реалізують цілу низку інноваційних проєктів, пов'язаних із наданням соціальних послуг, підвищенням рівня професіоналізму соціальних працівників, інших фахівців, які надають послуги соціально-економічного забезпечення особам з інвалідністю.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, особа з інвалідністю, соціальні послуги, соціально-економічне забезпечення, соціальне замовлення, якість послуг.

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE MODEL OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP FOR SOCIO-ECONOMIC PROVIDING OF DISABLED PERSONS IN UKRAINE

Abstract

The article is devoted to the study of issues of the formation and implementation of the model of public-private partnership on social and economic provision of persons with disabilities and its tools are considered.

The purpose of the article is to study the processes of formation and implementation of the model of public-private partnership on the socio-economic provision of persons with disabilities in Ukraine, their assessment and proposals for their improvement.

Scientific novelty. The conceptual model of public-private partnership for improving the system of socio-economic provision of persons with disabilities is proposed. The factors regulating the quality of services in the system of social and economic provision of persons with disabilities are determined, as well as the role of public-public cooperation and the participation of non-governmental organizations in the formation and development of the domestic market of services for the social and economic provision of persons with disabilities.

Conclusions. Thus, by defining the main approaches to reforming the system of socio-economic provision of persons with disabilities in Ukraine, we emphasize the need for the introduction of public-private partnerships, which will ensure the provision of high-quality social services for people with disabilities and will be able to receive, if desired, appropriate assistance in public establishments, and in private ones.

In the conditions of the failure of state and communal social institutions to perform their duties properly entrusted to them, namely, to provide social and economic provision of persons with disabilities in sufficient volumes and of appropriate quality, the issue of the involvement of private individuals in this process, which provide such services, including public, charitable, religious organizations. Lack of budgetary resources and other resources due to frequent financial and economic crises, political instability further encourage the state to partner with and cooperate among public sectors, namely, the state (central, local government), non-governmental (public sector) and private (business), that is development of a model of public-private partnership in the field of research.

In recent years, and especially in today's realms, public organizations in Ukraine have significantly stepped up their participation in shaping and developing the domestic market for social and economic provision of persons with disabilities, convincingly demonstrating the high ability to provide such services qualitatively, effectively and efficiently. Public organizations implement a number of innovative projects related to the provision of social services, increase the level of professionalism of social workers, and other professionals providing social and economic services to people with disabilities.

Key words: public-private partnership, person with disabilities, social services, socio-economic provision, social order, quality of services.

Постановка проблеми. Діюча в Україні система соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю є недостатньо ефективною. Це спричинено у деякій мірі тим, що відповідні соціальні послуги надаються в стаціонарних інтернатних установах та закладах обслуговування, які перебувають під контролем та управлінням держави, що не сприяє їх повноцінній інтеграції в суспільство. Із метою удосконалення системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю передбачається запровадити уніфіковану систему мінімальних (обов'язкових) стандартів їх соціально-економічного забезпечення, у т.ч. розрахунку вартості такого забезпечення.

Аналіз поточної ситуації інституційного середовища соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю на основі моделей державно-приватного партнерства дозволяє зробити висновок про існування великої кількості державних органів та майже повної відсутності міжвідомчої координації у цій сфері. В окремих випадках ускладнюється визначення державного партнера на початковому етапі та на етапі виконання проектів державно-приватного партнерства через те, що окремі повноваження та функції державних органів й органів місцевого самоврядування у частині управління державним майном та активами регулюються різними нормативно-правовими актами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях вітчизняних вчених-економістів, присвячених проблемам державно-приватного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, переважно розкривається стан речей, що склався в цій сфері і, меншою мірою, надаються пропозиції з її удосконалення. Зокрема, проблеми державно-приват-

ного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні досліджували Г. Коваль, І. Рудкевич, Е. Лібанова, О. Палій, П. Ситник, І. Гришова, О. Наумов, І. Мищак, О. Галицький, О. Дяченко, О. Митяй, М. Кравченко, Я. Белєвцова та інші автори. При цьому вони вказують, що функціонування моделей державно-приватного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю неможливе без належного нормативно-правового забезпечення та становлення правового і громадського суспільства [1].

Мета статті. З огляду на викладене метою статті є дослідження процесів формування та реалізації моделі державно-приватного партнерства щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, їх оцінка та надання пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. В Україні протягом тривалого часу формуються правові засади для розвитку окремих форм державно-приватного партнерства у більшості сфер суспільного життя. Законодавчу базу розбудови такого партнерства становлять, зокрема, Конституція України [2], Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [3], закони України «Про концесії» від 16.07.1999 № 997-XIV [4] та «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI [5], які визначають нормативно-правові, соціально-економічні й організаційно-функціональні засади взаємодії держави та приватних партнерів, регулюють відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням і розторгненням договорів, що підписуються в рамках проектів державно-приватного партнерства, а також встановлюють гарантії дотримання прав і законних інтересів сторін таких договорів.

Державно-приватне партнерство має спільні риси з іншими формами розподілу функцій і передачі державою окремих із них стороннім організаціям, серед яких державні закупівлі, аутсорсинг тощо. Однак особливістю проектів ДПП є те, що їх взаємовигідність базується на спільній зацікавленості партнерів в ефективному використанні ресурсу у вигляді бюджетів усіх рівнів на кожній стадії життєвого циклу проекту.

Укладення договору в рамках державно-приватного партнерства здійснюється органом, який прийняв рішення про здійснення державно-приватного партнерства, тобто уповноваженим органом місцевого самоврядування, а контроль за виконанням таких договорів здійснюють органи місцевого самоврядування, посадові особи відповідно до їхніх повноважень у порядку, встановленому законом.

На нашу думку, на законодавчому рівні необхідно зобов'язати органи місцевого самоврядування погоджувати свою діяльність у сфері реалізації проектів державно-приватного партнерства, що передбачають надання державної підтримки, із відповідними центральними органами виконавчої влади. Аналіз поточної ситуації інституційного середовища соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю на основі моделей державно-приватного партнерства дозволяє зробити висновок про існування занадто великої кількості державних органів та майже повної відсутності міжвідомчої координації у цій сфері. В окремих випадках ускладнюється визначення державного партнера на початковому етапі та на етапі виконання проектів державно-приватного партнерства через те, що окремі повноваження та функції державних органів й органів місцевого самоврядування у частині управління державним майном та активами регулюються різними нормативно-правовими актами.

Проведений аналіз свідчить про вкрай низький рівень інституційної спроможності державних органів і приватного сектору щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства. Поточний стан характеризується низьким рівнем міжособистісної довіри, довіри громадян до органів державної влади, громадських і політичних організацій, несформованістю ідеології партнерства у суспільстві, недооцінкою фахівцями органів державної влади й місцевого самоврядуван-

ня потенціалу проектів державно-приватного партнерства, недостатньою обізнаністю суспільства у перевагах і ризиках застосування механізмів державно-приватного партнерства, недостатнім кадровим забезпеченням центральних органів влади та місцевого самоврядування фахівцями у сфері державно-приватного партнерства, недостатнім рівнем фінансування реального сектору економіки тощо [6].

На *Рис. 1* представлена розроблена авторами концептуальна модель державно-приватного партнерства щодо удосконалення системи інституційного соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.

У контексті викладеного актуалізується питання більш ґрунтовного аналізу інструментів запропонованої моделі державно-приватного партнерства щодо удосконалення системи інституційного соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Варто відзначити, що перелік інструментів цієї моделі є широким, але до ключових із них можна віднести: соціальне замовлення послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; стандартизацію послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; оцінку якості послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; державно-громадське співробітництво з питань соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.

Під соціальним замовленням соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю розуміємо налагоджену систему договірних відносин між органами державної влади (органи місцевого самоврядування) та приватним сектором щодо реалізації послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю за рахунок повного або часткового фінансування з державного чи місцевого бюджетів. В основу такого інструменту покладено проведення державою (або за її дорученням) конкурсного відбору (тендеру) суб'єкта надання відповідних послуг, які оплачуються переважно за рахунок бюджетних коштів.

Метою соціального замовлення є ефективна взаємодія між державним і недержавним секторами щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, використання соціальних видатків, вирішення проблем, віднесених до пріоритетів державної соціальної політики.

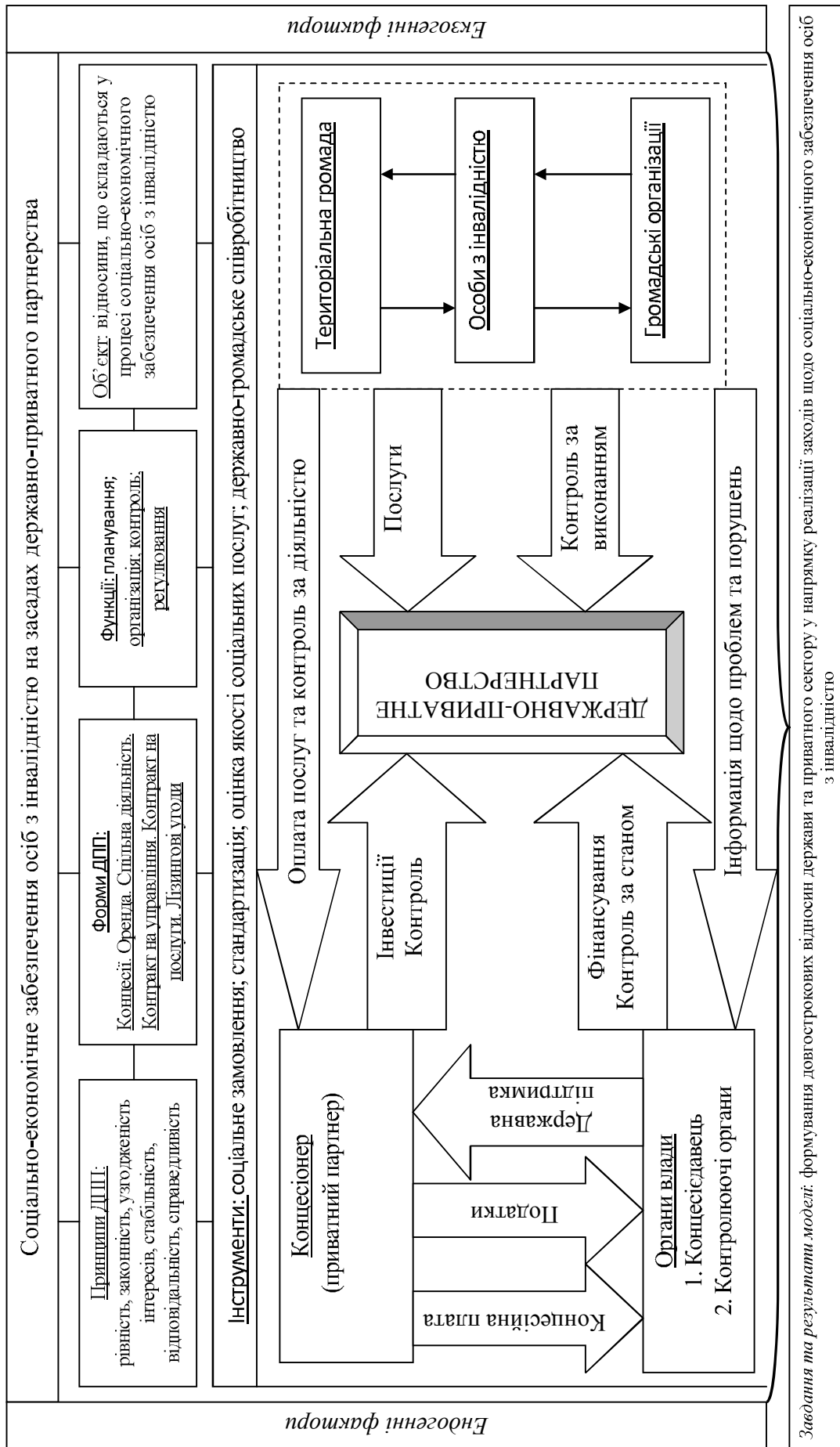

Рис. 1. Концептуальна модель державно-приватного партнерства щодо удосконалення системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю

* Джерело: запропоновано автором

Основними проблемами застосування соціального замовлення як інструменту моделі державно-приватного партнерства у контексті забезпечення осіб з інвалідністю необхідними соціальними послугами виступають: недосконалість нормативно-законодавчої бази; бажання органів державної влади зберегти монопольний стан речей на ринку та залишити створені корупційні схеми; значний вплив тіньової економіки на цей сектор [7].

В Україні для забезпечення надання гарантованих державою обсягу і рівня якості соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю передбачається, як вже зазначалося вище, запровадити їх стандартизацію, удосконалити систему проведення моніторингу та оцінки їх якості, ефективності діяльності суб'єктів, які їх надають [8]. Перед науковцями постає актуальним питання розроблення державних стандартів соціальних послуг, які мають встановити вимоги до умов соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю та їх якості, визначити види і обсяги відповідних послуг для осіб з інвалідністю.

Отже, стандартизація послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю є: по-перше, інструментом моделі державно-приватного партнерства у напрямку соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; по-друге, інструментом перевірки й оцінки якості соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; по-третє, передумовою для підвищення рівня якості послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, розвитку відповідного ринку, стимулювання на ньому здорової конкуренції тощо.

Зауважимо, що соціальні послуги, для яких державою не встановлено загальноприйнятого стандарту якості, не можуть виставлятися на тендер, а їх надання бути переданим по договору виконавцям соціальних послуг. Відповідно до встановлених вартості та стандартів якості соціальних послуг держава має змогу вимагати від суб'єктів, що надають соціальні послуги, їх обов'язкового дотримання і виконання. Уповноваженим державним органом здійснюється контроль за бюджетними видатками, моніторинг, оцінка за дотриманням і забезпеченням безперервності встановленого рівня їх якості суб'єктами, що надають соціальні послуги – приват-

ковими й неприбутковими організаціями, яким делеговано повноваження, ресурси та відповідальність щодо надання соціальних послуг [9, с. 22].

Розроблення та забезпечення дотримання стандартів послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю здійснюється, як правило, спільно державними й недержавними інститутами, які наділені відповідними повноваженнями. Стандартизація є інструментом, який регламентує норми, вимоги, положення щодо реалізації завдань, пов'язаних із соціально-економічним забезпеченням осіб з інвалідністю [10, с. 91].

Саме тому до важливих завдань Міністерства соціальної політики України в умовах обмеженого бюджетного фінансування соціальних програм, низького рівня соціальної безпеки населення України має належати удосконалення системи надання соціальних послуг, зокрема шляхом створення окремого структурного підрозділу з питань стандартизації в центральному апараті Міністерства соціальної політики. На сучасному етапі реформування системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю доцільно створити структурний підрозділ з питань стандартизації не лише в центральному апараті, але й відповідних територіальних органах виконавчої влади (в областях, районах, районах у містах, містах обласного підпорядкування, м. Києві). Іншими словами, структурні підрозділи з питань стандартизації послуг щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю повинні функціонувати на всіх рівнях державного управління.

А тому, на нашу думку, доцільно було б створити колегіальний дорадчий орган щодо управління стандартизацією – Координаційний комітет з питань стандартизації послуг соціально-економічного забезпечення незахищених верств населення (осіб з інвалідністю) при Міністерстві соціальної політики. До комітету доречно включити не лише представників центральних органів виконавчої влади і відомств, кваліфікованих фахівців із соціальних установ, а й представників науково-освітніх установ, громадських і благодійних організацій системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, авторитетних представників громадськості для забезпечення прозорості та під-

контрольності стандартизації як зі сторони надавачів, так і зі сторони отримувачів таких послуг.

Зауважимо, що процес стандартизації не повинен обмежуватися лише формуванням і функціонуванням відповідних структурних підрозділів і дорадчих органів. Стандартизація послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю повинна здійснюватися з дотриманням чітких принципів: 1) наукової обґрунтованості й економічної доцільності стандартів послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; 2) міжнародних принципів стандартизації послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю та відповідності стандартів положенням нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність у цій сфері; 3) належного фінансового й інституційного забезпечення; 4) можливості внесення змін і доповнень у стандарти й регулярне їх удосконалення; 5) залучення зацікавлених сторін, громадськості до процесу розроблення стандартів послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю; 6) доступності, поширення інформації про стандарти послуг соціально-економічного забезпечення для осіб з інвалідністю, зацікавлених сторін; 7) прозорості; 8) відкритості процедур розроблення та прийняття стандартів.

Тобто, ґрунтуючись на цих принципах, стандарти послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю мають бути: науково обґрунтованими; економічно доцільними; розроблені з дотриманням відповідних вимог вітчизняного та міжнародного законодавства; належних рівнів фінансового й інституційного забезпечення тощо.

У сучасній Україні принципово важливим питанням у частині взятих державою зобов'язань щодо реалізації права осіб з інвалідністю на соціально-економічне забезпечення є визначення рівня якості відповідних соціальних послуг. Відсутність де-факто та де-юре визначених і затверджених на рівні держави показників якості послуг соціально-економічного забезпечення не дає особам з інвалідністю змогу оскаржувати їх якість, а розпорядникам соціальних видатків ефективно й раціонально фінансувати надання відповідних послуг. Тобто, держава повинна забезпечувати не лише надання певного переліку соціальних послуг, але й гарантувати

особам з інвалідністю належні рівні їх якості.

При цьому виправданою є державна політика щодо виконання міжнародних зобов'язань, зокрема щодо підвищення якості надання соціальних послуг і рівня задоволення потреб осіб з інвалідністю, впровадження стандартів якості послуг соціально-економічного забезпечення та контроль за дотриманням якості таких послуг. У цьому напрямі актуалізується й обґрунтовується потреба в проведенні більш ґрунтовного дослідження аспектів якості послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, результати якого мають теоретичне та практичне значення.

Посилаючись на окремі факти й аргументи щодо сучасного стану соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, можна зробити припущення, що здійснюваний в Україні стратегічний курс державної політики щодо забезпечення високого рівня соціальних стандартів життя українців повинен базуватися не на екстенсивному збільшенні обсягів соціальних видатків із державного та місцевих бюджетів, розширенні соціальних виплат у грошово-матеріальних формах, спектру пільг і категорій осіб, що їх отримують, а, передусім, на радикальному підвищенні якості надання послуг щодо соціально-економічного забезпечення незахищених верств населення.

Із метою забезпечення встановлених параметрів якості приватний сектор здійснює цілеспрямований, організуючий вплив, різні види діяльності або, іншими словами, здійснює управління якістю послуг. Процес управління детермінований та здійснюється із врахуванням впливу сукупності факторів, базові з яких проілюстровано на *Рис. 2*.

До базових внутрішніх факторів процесу регулювання якістю послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю слід віднести: фінансування; матеріально-технічне забезпечення; кадрове забезпечення; інформаційно-аналітичне забезпечення.

До ключових зовнішніх факторів, які впливають на процес регулювання якістю послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю варто віднести: нормативно-правове забезпечення; соціальну політику; економічні фактори (умови ринку, конкуренція, економічний розвиток та ін.);

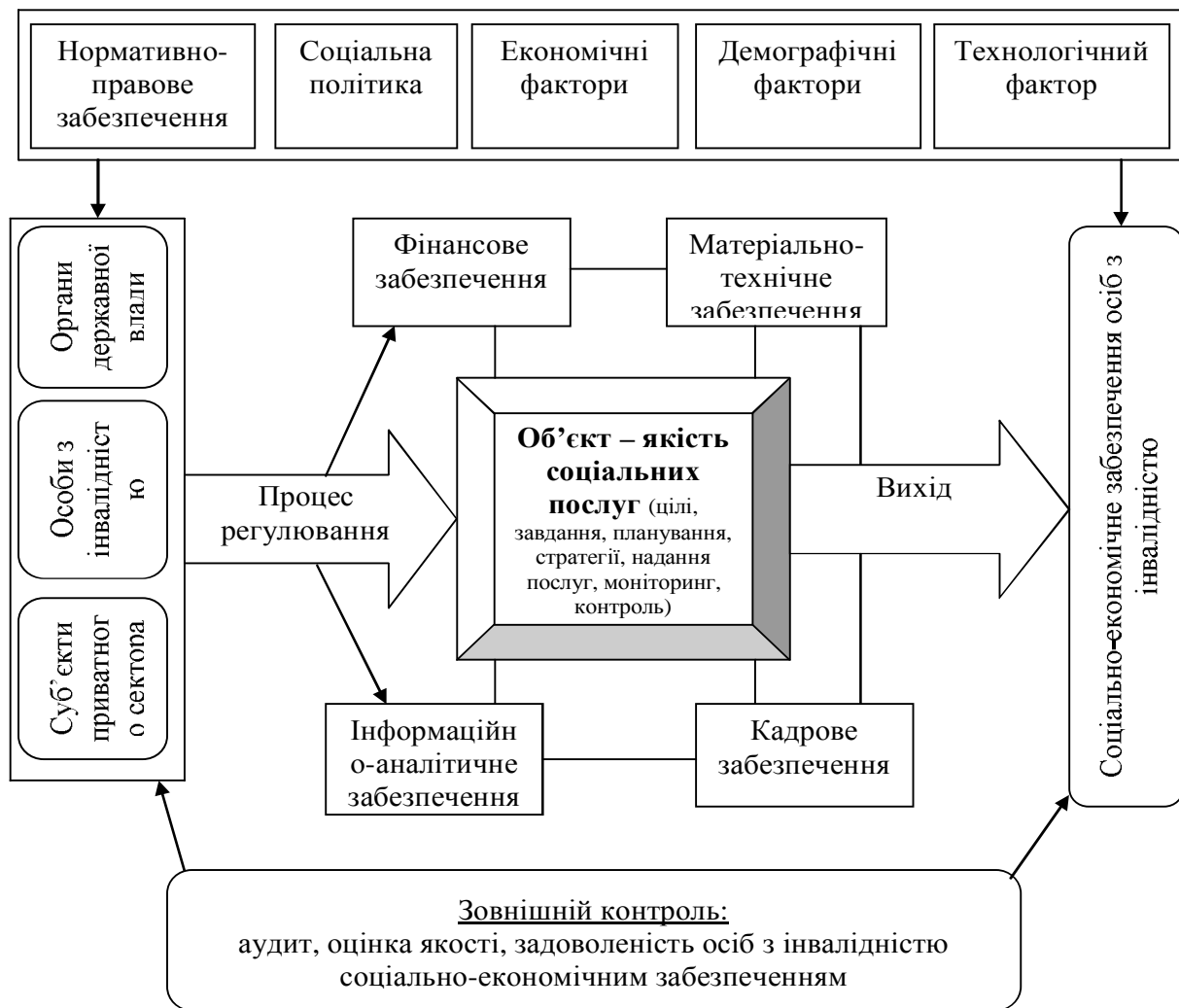

Рис. 2 Концептуалізація факторів регулювання якості послуг у системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю

*Джерело: запропоновано автором

технологічні фактори (сучасні технології, інновації та ін.); демографічний (чисельність, старіння, смертність населення та ін.).

Перераховані фактори складають основу процесу регулювання якістю послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Важливими складовими процесу регулювання якістю послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю є: визначення цілей, завдань; планування; розроблення стратегій щодо надання таких послуг та їх реалізація; здійснення моніторингу, оцінки та внутрішнього контролю за якістю таких послуг; постійне удосконалення аспектів надання послуг соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Важливе значення в процесі регулювання якістю послуг соціально-економічного забезпечення має зовнішній контроль, який спрямований на визначення рівня задоволення осіб з інвалідністю відповідною соціальною послугою, оцінку рівня її якості, підтвердження відповідності показників якості послуги та її сертифікації. Зовнішній контроль за якістю послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю можуть здійснювати:

- центральні органи виконавчої влади в межах їхньої компетенції, заклади системи соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури, які мають державне підпорядкування;

- органи місцевої виконавчої влади, які виступають замовниками послуг соціаль-

но-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в закладах місцевого підпорядкування системи соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури та суб'єктів приватного сектора.

Державно-громадське співробітництво з питань надання послуг особам з інвалідністю є невід'ємною компонентою системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, важливим інструментом державного регулювання такої системи. Базою формування та реалізації такого інструменту є ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги», в якій передбачено, що суб'єкти, які надають соціальні послуги, на договірних засадах можуть залучати для виконання цієї роботи інші підприємства, установи, організації, фізичних осіб, зокрема волонтерів. Цей інструмент дає також змогу реалізовувати закріплені в ст. 3 Закону [11] принципи надання соціальних послуг, зокрема максимальної ефективності використання бюджетних і позабюджетних коштів суб'єктами, які надають послуги щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.

Державно-громадське співробітництво може здійснюватися як на центральному, так і місцевому рівнях, а також безпосередньо між громадськістю та особами з інвалідністю без участі держави, здебільшого на місцевому рівні. Важливою перевагою та потенціалом розвитку державно-громадського співробітництва є сприяння кращому розумінню місцевих потреб у соціальних послугах, визначенні проблем їх надання та шляхів вирішення.

Однак варто зауважити, що на практиці державні інститути недооцінюють можливості приватного сектора та не сприймають їх як рівноправних партнерів в організації соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Формат такого співробітництва зводиться, як правило, до збирання, узагальнення й аналізу місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування інформації про стан та життєві обставини особи з інвалідністю, оцінки впливу послуг на процес подолання складних життєвих обставин, визначення потреб у відповідних соціальних послугах, їх видах, обсягах та забезпеченні своєчасного надання.

Існують підстави стверджувати, що на сучасному етапі розвитку потенціал благодійництва та меценатства для надання соціаль-

них послуг використовується в Україні вкрай незадовільно. Світова практика свідчить, що якісні та ефективні соціальні послуги можуть надавати й надають волонтери, активному залученню яких до цього виду діяльності сприяє держава. На жаль, цього не можна сказати про Україну, в якій можливості розвитку волонтерської діяльності є досить обмеженими з причин надмірного правового регулювання у цій сфері. Зокрема, відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про волонтерську діяльність» [12] юридичні особи (до яких відносять і громадські організації), що працюють із волонтерами, мають проходити спеціальну реєстрацію тощо. Подібний стан справ можна спостерігати і з практикою меценатства, яка в Україні також залишається малопоширеною, на відміну від багатьох держав у світі. Це зумовлюється, передусім, відсутністю на рівні законодавчих актів, зокрема в Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [13] та в Податковому кодексі [14], належного врегулювання меценатської діяльності відповідно до міжнародних договорів. Крім цього, податкові стимули для меценатства в Україні є досить обмеженими.

Державна підтримка моделі державно-приватного партнерства, зокрема фінансова, є де-факто вкрай незадовільною. Разом із тим громадські організації спроможні використовувати виділені з державного та місцевих бюджетів кошти для надання послуг соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю набагато раціональніше та, навіть, надавати такі послуги безкоштовно. Суб'єкти приватного сектора, які надають послуги щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в порівнянні з територіальними центрами, іншими державними соціальними закладами, є більш динамічними, гнучкішими та швидшими в реагуванні на індивідуальні потреби осіб з інвалідністю, особливі запити в певних соціальних послугах тощо.

Відповідно до офіційних статистичних даних, опублікованих Державною службою статистики України, кількість усіх видів об'єднань громадян, зареєстрованих і утворених відповідно до чинного в Україні законодавства [15], зростає, як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях (Табл. 1).

Динаміка показників кількості юридично зареєстрованих та утворених громадських організацій в Україні в 2010–2017 рр.

Об'єднання громадян, усього	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Громадські організації та їх осередки	54862	59321	63899	67696	71767	67155	61858	61090
Благодійні організації	10988	11660	12267	12860	13475	10482	9743	9799

*Джерело: [16]

А відтак, динаміка формування громадських, благодійних організацій та їх осередків є позитивною. Втім, слід зазначити, що статистичні дані щодо кількості громадських об'єднань, які подають Державна служба статистики України, Міністерство юстиції України, вітчизняні недержавні та міжнародні інститути, відрізняються.

Незважаючи на позитивну динаміку кількості утворених громадських організацій в Україні, у ході виконання ними своїх функціональних повноважень і обов'язків існують недоліки та проблеми, зокрема:

- нормативно-правова неврегульованість державного механізму фінансування громадських організацій, які надають послуги щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю з державного та місцевого бюджетів за рахунок видаткових статей, передбачених на соціальний захист та соціальне забезпечення (чинне вітчизняне бюджетне законодавство передбачає надання соціальних послуг апріорі через державні бюджетні установи, яке спрямовується здебільшого на їх утримання, що є грубим порушенням принципу рівноправності доступу приватного сектору, громадських організацій, які надають послуги соціально-економічного забезпечення особам з інвалідністю, до отримання фінансування та серйозною проблемою, що унеможлиблює на практиці реалізацію норми ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги» [11] та дискредитує суб'єктів приватного сектору, які надають такі послуги);

- обсяги фактично виділених соціальних видатків, як потенційного джерела фінансування суб'єктів приватного сектору, що надають послуги соціально-економічного забезпечення особам з інвалідністю, є незначними, нерегулярними;

- нівелювання та нехтування представниками органів державної влади, місцевого самоврядування співпраці та взаємодії з громадськими організаціями на паритетних, рівноправних засадах, закритість, небажання перших розглядати других як партнера у вирішенні питань надання соціальних послуг;

- незацікавленість державних суб'єктів, що надають послуги, конкурувати за бюджетні кошти з громадськими організаціями, переважання внутрішньовідомчих інтересів, намагання зберегти «статус-кво» і протидія (пряма, прихована) з боку перших таким нововведенням;

- відсутність у суб'єктів приватного сектору досвіду роботи щодо співпраці з державним сектором у виконанні завдань, пов'язаних із наданням відповідних соціальних послуг, низький рівень кваліфікації, відповідних практичних вмій і навичок у соціальних працівників системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, серйозні недоліки в проведенні їх навчання та підвищення кваліфікації;

- низькі рівні активності та довіри з боку громадськості до приватного сектору (бізнесу), які надають послуги соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.

Результати дослідження сучасного світового досвіду та практики дають підстави зробити висновок, що приватний сектор переконливо демонструє свою спроможність щодо якісної, ефективної і результативної роботи у системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. Такі організації є більш динамічними і гнучкими в реагуванні на індивідуальні, особливі потреби інвалідів у певних соціальних послугах та в їх ефективному задоволенні. Аналіз ринків соціальних послуг у Німеччині, Франції, Швеції, Польщі, інших європейських країнах [17]

свідчить про існування досить тісних зв'язків між приватним сектором й органами державної влади (тобто, розвинені форми державно-приватного партнерства) та їх ефективну співпрацю в системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю. У зазначених країнах запроваджено низку організаційних та інших механізмів державного регулювання системою соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, які спрямовано на забезпечення добросовісної конкуренції, стимулювання й ефективне функціонування розвитку ринку таких послуг. Особлива увага в процесі функціонування таких ринків звертається на забезпечення всім суб'єктам державно-приватного партнерства, які надають послуги соціально-економічного забезпечення особам з інвалідністю, рівних прав у доступі до відкритих конкурсів, тендерів на замовлення таких послуг, отриманні ними фінансування на договірних засадах (контракти, субсидії, угоди, договори тощо) незалежно від форми власності.

Висновки. Визначаючи основні підходи до реформування системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні, акцентуємо увагу на необхідності запровадження державно-приватного партнерства, що забезпечить надання якісних соціальних послуг особам з інвалідністю та дасть можливість отримувати, за бажанням, відповідну допомогу як у державних закладах, так і приватних.

В умовах неспроможності державних, комунальних соціальних закладів виконувати належним чином покладені на них обов'язки – надавати послуги щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в достатніх обсягах і відповідної якості, на часі постає питання залучення до цього процесу приватних суб'єктів, які надають такі послуги, зокрема громадських, благодійних, релігійних організацій. Нестача бюджетних коштів, інших ресурсів через часті фінансово-економічні кризи, політичну нестабільність ще більше спонукають державу до партнерства та співробітництва між суспільними секторами – державним (центральні, місцеві органи влади), неурядовим (громадським сектором) та приватним (бізнесом), тобто розвитку моделі державно-приватного партнерства у досліджуваній сфері.

Упродовж останніх років, а особливо в реаліях сьогодення, громадські організації в Україні помітно активізували свою участь у формуванні та розвитку вітчизняного ринку послуг

щодо соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, переконливо демонструючи високу спроможність надавати такі послуги якісно, ефективно та результативно. Громадські організації реалізують низку інноваційних проєктів, пов'язаних із наданням соціальних послуг, підвищенням рівня професіоналізму соціальних працівників, інших фахівців, які надають послуги соціально-економічного забезпечення особам з інвалідністю.

Список використаних джерел:

1. Мищак І. М. Правове забезпечення запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 37–43.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96вр>
3. Цивільний Кодекс України №3610-VI від 07.07.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>
4. Про концесії: Закон України від 16.07.1999 №997-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
5. Про державно-приватне партнерство: закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
6. Кабаченко Н. В. Роль державних стандартів у розвитку соціальних послуг для бездомних. *Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*. 2007. Вип. 1. С. 251–261.
7. Дяченко О. П. Запобігання поширення сучасних тенденцій розвитку тіньової економіки з позиції ефективного державного управління. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 5. С. 114–120.
8. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: аналітична доповідь. К.: Нац. ін-т стратег. досліджень, 2012. 54 с.
9. Гришова І. Ю., Щербата М. Ю., Гришов В. В. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. Черніг. нац. технол. ун-т*. 2015. № 3 (3). С. 17–28.
10. Дяченко О. П., Казарян Г. Г. Соціальне замовлення як інструмент державно-приватного партнерства в системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні. *Інвестиції: практика і досвід*. 2018. № 20. С. 89–93.
11. Про соціальні послуги: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внесен. згідно із 8 законами у 2004–2012 рр.).

Офіційний вісник України. 2003. 1 серп. (№ 29). Ст. 1435.

12. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. 27 трав. (№ 37). Ст. 1498.

13. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5073-VI (із змінами, внесен. згідно з 3 законами в 2014 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. 21 черв. (№ 25). Ст. 252.

14. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/275517>

15. Мищак І. М. Закон України «Про громадські об'єднання» як новий етап на шляху реалізації конституційного права громадян на свободу об'єднання. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 6. С. 43–47.

16. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

17. Тофтисова-Матерон Р., Дімітрова М., Ньюмен К. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. К.: Проект ТАСІС «Посилення рег. соц. послуг в Україні», 2006. 225 с.

References:

1. Myshchak, I.M. (2014). Legal Implementation of the Inclusive Education in Ukraine. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 5, 37–43 [in Ukrainian].

2. The Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96вр> (Last accessed: 20.12.2018).

3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Tsyvil'nyj Kodeks Ukrainy*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Last accessed: 15.01.2019).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (1999). The Law of Ukraine. *Pro kontsesii*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (Last accessed: 10.01.2019).

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). The Law of Ukraine. *Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (Last accessed: 11.01.2019).

6. Kabachenko, N. V. (2007). Rol' derzhavnykh standartiv u rozvytku sotsial'nykh posluh dlia bezdomnykh, *Zbirnyk naukovykh prats' Natsion-*

al'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, 1, 251–261 [in Ukrainian].

7. Diachenko, O. P. (2017). Zapobihannia poshyrennia suchasnykh tendentsij rozvytku tin'ovoi ekonomiky z pozytsii efektyvnoho derzhavnoho upravlinnia, *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 5, 114–120 [in Ukrainian].

8. National Institute for Strategic Studies (2012). *Osnovni napriamy optymizatsii systemy sotsial'noho zakhystu v Ukraini : analitychna dopovid'*. Kyiv. Ukraine [in Ukrainian].

9. Hryshova, I. Yu., Scherbata, M. Yu. and Hryshov, V. V. (2015). Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu iak chynnyk sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 3 (3), 17–28 [in Ukrainian].

10. Diachenko, O. P. and Kazarian, G. G. (2018). Sotsial'ne zamovlennia iak instrument derzhavno-pryvatnoho partnerstva v systemi sotsial'no-ekonomichnoho zabezpechennia osib z invalidnistiu v Ukraini. *Investytsii: praktyka i dosvid*, 20, 89–93 [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). The Law of Ukraine. *Pro sotsial'ni posluhy. Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, 29 [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). The Law of Ukraine. *Pro volonters'ku diial'nist'. Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, 37 [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). The Law of Ukraine. *Pro blahodijnu diial'nist' ta blahodijni orhanizatsii. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 25 [in Ukrainian].

14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Podatkovyj Kodeks Ukrainy*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Last accessed: 29.10.2018).

15. Myshchak, I.M. (2012). The Law of Ukraine «On Public Associations» as a New Stage in the Exercising of the Constitutional Right to Freedom of Association. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 43–47 [in Ukrainian].

16. State Statistics Service of Ukraine. (2018). URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (Last accessed: 20.12.2018).

17. Toftisova-Materon, R., Dimitrova, M. and Newman, K. (2006). *Sotsial'ni posluhy: iak pobuduvaty ukraïns'ku model' na ievropejs'kykh pidkhodakh*. Kyiv: Proekt TISIS. Posylennia rehional'no-sotsial'nykh posluh v Ukraini [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10 січня 2019 р.